

2

Տ. Յ. ԱՆՈՒՇԱԻԱՆ

ՔՕՄՄԻԻՆԻԶՄԸ

Ե Ի

ՃՆՇՈՒԱԾ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ

Ջնշեցէք մարդու շահագործումը
մարդէն եւ դուր ջնջած կըլլաք ազգը՝
ազգի շահագործելէն:

ՔՕՄՄԻԻՆԻՍՏԱԿԱՆ ՄԱՆԻՖԵՍՏ

Գին՝ 1 ֆրանք

3K

Ա - 64

Փ Ր Ր Ի Զ

1923

13.11.2013

11429

3K Արամյան
 Ա-64 Գրադարան
 Ա Երևան
 Ժողով 1876

(2)	Արամյան	26/11	23
h	464		

Տ. Յ. ԱՆՈՒՇԱՆԻԱՆ

11429
 03 NOV 2009

300

1137-ԱՆ

3K
 Ա-64

ՔՕՄՄԻԻՆԻԶՄԸ
Ե Ի

ՃՆՇՈՒՄԾ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ

103
 11429

Ճնշեցէք մարդու շահագործումը
 մարդէն եւ դուք ջնջած կըլլաք ազգը՝
 ազաի շահագործելէն:
ՔՕՄՄԻՆԻՍՏԱԿԱՆ ՄԱՆԻՖԵՍՏ

ԱՆՀԱՏԱԿԱՆԷՆ ՀԱՄԱՅՆԱԿԱՆ
ՇԱՀԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

Աճեն ատեն և ամեն տեղ, կեանք ապահուող ուժն և սահմանը եղած է աշխատանքը, որ ստեղծած է բնական օտար և յաւելեալ արժեքը (plus value):

Բնական շահը եղած է: ճարդու գոյութեան անհրաժեշտ և պահանջուած ճիգը, կուռելու տարրերուն և նոյնիսկ ժամանակին դէժ, ապահովելու անհատի Փիղիքական զարգացման պահանջուած յարմարութիւնները:

Կասկած չըկա, որ ճարդիկ (նախաճարդ) նախ անհատականօրէն փնտռած են այս օտար: Զուռենալով ներկա ճարդու բարդ պահանջներ և բազմաձաշակ ընչաբաղցութիւն իր ճարմի անճարդ և բնական ուժը, բաւականացեր է իր գոյութիւն ապահովելու: Բայց երբ դժուարութիւններ և պահանջներ, անհատի ձեռներեցութիւն, անհնար են դարձուցած անհատի՛ժ գոյութիւն ապահովելու, անհատներ ստիպուած են եղած միանալ, նժանցնելով իրենց կարիքները, հաշտեցնել իրենց շահերը կատարելով պահանջուած աշխատանքը հաւաքաբար:

Պատճառքեան թափն ու խնորմ, արիւնոտ յորձանքն ու հակահոտանք կսկսի միուժեան սա հանձարեղ գիտակցութեան հետ: Մարդկային խուճեր սրպէս ձուլեղնած յորձանքներ ձգուած երկրագունտի լայն հողաշերտերուն մէջ, իրար զարնուելով կը փշուեն ու կ'ոչնչանան, ձգելով ժողովուրդներու և զասակարգերու պատճառքեան ընդձեռքն կարծիր, արլեն կարծիր գօտի՛մ, սր կերկարի մինչեւ ճեր օրեր և ձգուի սիտի մինչեւ այն օրը, երբ հաւաքական ուժին գիտակից ճարդը կրնա զայն ապահուող ազդակ դարձնել անհատի անտեսական և բարոյական անարգել և հաւասար գոյութեան:

Խուճերու յարաշարժ կեանքը, լաւագոյն՝ միջավայրի փնտառուքի ատեն անձանօթ խոճակներու հանդիպումը և ընդհարումները, հազիւ հաստատաբնակ դարձած համայնքներու ճշակոյթին աչք անկող նորեկ և պատահական թափառաշրջիկներ, աշխատանքի ձեւերուն անձանօթ և բաղյցէն վաչրի կը նուածեն, կը յափշտակեն և կը տիրեն բնիկներու ձեռք բերած "հարստութիւնը": Յաղթողները՝ անձանօթ ճշակութեան և արտադրութեան աշխատանքներուն, սարտադրած են նուաճողներուն կրկին դուրս հանելու բնութեան ճոյճն իրենց ճանօթ բաղցրահամ հիւթերէն: Այսպէսով առաջին պայքարին հետ, թափուած արեան, առաջին իսկ կաթիլին հետ, կը ծնի դասակարգը, ճարդու շահագործումը ճարդուն վրան:

Պատահական այս շահագործումէն, իր նձանի՝ աշխատանքի վայելուծով, ճարդը հասկցած կըլա իր ուժի ամենա-

կարողութիւն և երբ ճարդը գիտակցած է իր ուժին, այն օրէն ան գործած է և տէր և ստրուկ:

Բայց նուաճողները նորեկ խուճերուն պիտազրուելու համար, յաճախ ստիպուած են զիջումներ ընելու բնիկներուն, անոնց օգնութիւն ձեռք բերելու կամ դժգոհ, լաւագոյն գտնելու յոյսով. դարձեալ իրենց ճանքան շարունակելու ելած: Այսպիսով անհատի և խուճերու սարկացման յամբընթաց, ճնունդ կ'աւնու ազատագրման յոյսը:

Մարդիկ իրենց սա փնտառուքներուն ատեն, փորձուած կըլլան հաստատարնակ դառնալու անհրաժեշտութեան, սր իրենց պատեհութիւն կուտա ճանօթանալու տեղական բնութեան և պայմաններու գաղանկիքներուն, որով բիչ աշխատանքով աւելի ձեռք բերելու հնարաւորութիւն: Ընթրնած կըլլան աշխատանքի անհրաժեշտութիւնը, լաւ արդիւնքներ ստանալու համար և հասկցած իր նձանի շահագործման «բաղցրութիւնը»: Նուաճողը ընթրնած է, սր ոչ միայն պարտաւորի պահեստի արդիւնքները պէտք է տիրանալ, այլ անոր բազումները: Աշխատանքը ստրկացած էր պարտասէլու ուժին. ինչպէս այսօր ան ճորտն է դանկ-կապիսալին:

Մարդիկ դարձած հաստատաբնակ, հասկցած բնութեան մէջ թաղնուած բարիքներ և զանօնք աշխատանքով ձեռք բերելու միջոցներ, գտած հուսկի և խողովի անփոխարինելի սնունդի թագցուել, աշխատած են զանօնք ձեռք բերելու և այդ աշխատանքը հիմք է դրած ճշակոյթներու, որ համայնքներու բազմացման հետ, տեղի տուած բաղաբներու: Խուճերը

ասկէ վերջ կորսնցուցած կըլլան իրենց դեր, առանձին առանձին քաղաքներ են որ, իրենց մէջ ծիւթիւն ճը կը կազմեն:

Քաղաքներ՝ դրդուած անհատական, դասակարգային զանազան հանգամանքներէ իրար դէմ կելլեն, կը նուաճեն կամ կորչնչանան, կը տիրեն կամ կստրկանան, կը շահն կամ կը կորսնցնեն: Ամեն պարագային մէջ, ուժերու համեմատութիւն ապահովելու կամ գերակշիռ դարձնելուն համար. քաղաքներ իրենց շուրջ կը հաւաքեն իրենց ծօտիկ գիւղեր և ավաններ, կը դաշնակցին կը կազմակերպուին, ստեղծելով մնայուն և ընդհանուր շահ մը, որ ազգային կը դառնա:

Իաշնակաւորած սա ուժէն վերջ, այլևս ազգն է որ կը ձգտի իր դրացի ազգի բնական, նիւթական հարստութիւններ և ձեռնական աշխատութիւններ ձեռք բերելու: Ուժեղը միշտ յաջող է իր ձեռնարկին մէջ և այսպէս ազգեր կան տիրող և շատ ուրիշները նուաճուած:

Հակառակ համախմբած միտք և գերակշիռ ուժերուն, մարդկային հսկա զանգուածներու միարանութեան թէ նուաճման, ինքնապաշտպանութեան կամ թէ ազատագրման շարժումներուն մէջ, մինչե ժԱ դարուն սահմանուած և հասկցուած ազգային ոգի՛մ երբեք չի տեսնուիր այն ժողովուրդներու մէջ, որ փոխն ի փոխ աշխարհանուաճներ կը դառնան: Աթէնք և Սպարտան, իրենց ամենափայլուն շրջաններուն մէջ, թըշնամիին դէմ միանալու հարկադրուած պարագաներուն անգամ զուտ քաղաքային բնոյթ կը կրէին:

Արշաւանքներ ձեռնարկելու համար այս պետութիւններ

ըր, ոչ թէ ծիւթն հարկ չէին զգար, այլ չէին ալ գիտէր — ինչպէս գիտէ և կը խօսէ պուռժուագիւն—հայրենիքի սրբազան իրաւունքներու տաք խօսքերով գինովցնելու իրենց զինւորներ (Սպարտան Աթէնք և Հոօմ յաճախ "օրէնք"ն են դարձուցած իբր մղիչ ուժ) այլ աւարի տեսակի և քանակի գրաւչութիւնը ցուցնելով:

Իրապէս ազգը և հայրենիքը կսկսին մտնել խորհրդաւոր կեանքի մը մէջ և աստուածանալ պուռժուական դասակարգային իշխանութեան հետ, որ յաջողեր է այս տարտած գաղափարներ դաստիարակութեամբ մխել և ամրացնել հոգիներուն մէջ:

Հակառակ ասոր, դասակարգային յստակ և ըմբռնելի հասկացողութիւն մը կազմուած է դեռ քաղաքային (cité) վիճակին մէջ: Յունաստանի և Հոօմի passif քաղաքացին, գիտակից իրաւունքներու անհաւասարութեանց, բայց իր ֆիզիքական և մտաւոր ուժի հաւասարութեան actif քաղաքացիին, ամեն միջոցի կը դիմէր անոր հաւասարելու: Հոօմի պատմութիւն, դասակարգային ազատագրման աւելի յուզիչ և ոգեւորող դրուագ մ'ունի: Սա Աբարտաքիւսի շարժումն է 73ին, որ ըստրուկներու ազատագրման երեք տարւա անհաւասար պայքարով, գիտցաւ պատմութեան մէջ ձգել ձեռներեցութեան անձնուրաց փորձեր և յոյսերը, ապագա կապիտալի ստրուկներուն:

Որչափ որ, շատ մը երկիրներ ազգայնօրէն կազմակերպուել սկսած են ինն դար առաջ, բայց մըսէն է որ շատն ազգ, հայրենիք, չէին ստացած այն գերակշիռ դերը, որ

պուռժուազիան տուաւ իր դասակարգային յաղթանակէն վերջ:

Աճեն ասոնն պէտք է տեսնուած, ժողովուրդներուն տալ աստուած մը: Հին դարերուն պատկերացած Հաւատքներուն (կուռքեր կրակ և կենդանիներ) տրուած անհերքելի անդիմադրելի և անվիճելի դերը, անկէ վերջ միակ և անհունութեան մէջ թաւալած անտես էութեան մը կը յանձնուի և ապա ինքնակայներ իրենք անձամբ կը ձգտին առնուլ, եթէ ոչ աստուածի, գոնէ կիսաստուածի հանգամանքը: Ասոնք ծնած և ճեճած հեռու ժողովուրդին աչքէն, պատուած խորհուրդներով, հրաշալիւպերով գերբնական դարձուցած, յաջողած են հսկայական զանգուածներ կապելու անձի'մ, փետտելով զանոնք տեսելու և քննադատելու կարողութենէն, ձգելով նախապաշարութիւններու ցանցին մէջ: Որով այս խորհրդաւոր անձը, աստուածացած ժողովուրդին աչքին, ընդունակ կըլլար խօսքով մը կամ մէկ շարժումով, խռովել մարդկային հոմ զանգուածներ կամ միացնել:

Պուռժուազիան՝ իր դասակարգային յաղթանակը և բարգաւաճումը ապահովելու համար, իր չեղափոխութիւններու միջոցին երբ կործանեց աւատականութիւն, անոր կիսաստուած միակեանքն հետ, մխտեց և անոր ամենահզօր պաշտպան էակը, որով կտրեց ժողովուրդը ֆէտալի և կղերի ազդեցութենէն, աշխատեց տալ ժողովուրդին աստուած մը, ոտ մի միայն իր դասակարգային շահերուն կրնար ծառայել: Շատեր աշխատեցին կապիտալին (1) տալ այդ դերը: Բայց այս ցիւրիկ

1) Սրբէ կէտ մը մէջը բերումնեո ո՛րեւ «Կապիտալ»

«վարդապետութիւնը» այնքան անբարոյ և խռովիչ կը դառնար, որ պուռժուազիան ստիպուած եղաւ զիջել «հայրենիք» ին, թէև առաջին կը մնա որպէս սողմոս միջազգային արխատկրատ կապիտալիզմին:

հաւատք» ի պատուիրանքներէն, կազմուած աստուածաշունչի ձեւով միջազգային կապիտալիստներէ, քաղաքագէտներէ և մտածողներէ. ինչպէս Սէլիսպլըրի, Սընէտէո, Բրիւսը, Պիգմարք, Գլեմանսօ, Կլատըսթօն, Հ, Սըքնորըր եւ այլն: «Կապիտալ աստուած է, միակ աստուած կենդանի» ապա ժողովուրդին մէջ կապիտալ կը խօսի «Ես մարդակեր աստուած եմ, կը բազմեմ աշխատանոցներուն մէջ և կը մահեմ ոտճիկաւորները: Աշխատաւորի սղորմելի կեանքը կապիտալի կը կերպարանափոխեմ . . .

«Կապիտալիստը օրէնքն է, օրէնսդէրը կ'ուղղէ օրէնքները իր համաձայնութեամբ և փիլիսոփաներ բարոյականութիւն կը ձեւեն իր բարքերուն վրան: Իր դորձերը ճշմարիտ են և բարի: Գործունէութիւն մը որ զէմ է իր շահերուն, ոճրագործութիւն է և պիտի պատժուի . . .

«Կապիտալիստը կը խեղդէ իր սրտին մէջ մարդկային ամեն զգացումը . . . Ան աւելի խիստ կը վարուի իր նմաններուն հանդէպ քան իր գրաստին: Մարդիկ, կանայք և երեխաները կը համարէ միայն իբրև շահաբեր մեքենաներ . . .» Ապա զգուանքի հասնող վայրենութեամբ մը, կապիտալիստը ոչ միայն կը խոս-

Արժեքներու համեմատական հաւասարակշուութիւն, այնքան թեթեւ ծանրութեան ճեջ (զրամ) յառաջ բերաւ ոչ միայն տնտեսական աշխարհի, այլ գոյութիւն ունեցող հասարակարգին վրան, այնպիսի խոր յեղաշրջում և յայտնաբերեց այնպիսի ուժ, որ ճարդը կը ճգնէր և կը ճգնէ ամեն գնով-խորամանկութեամբ, խարդախութեամբ թէ ուժով զայն ձեռք բերել: Դրամն է կարծես դարձած «կենսահիւթը»: Ան աստուած մ'է որուն կը զոհաբերեն, աններելի բարոյականութիւն և անվաճառելի պատիւ ու զգացմունքները: Որքան որ դրամ կը կեդրոնանա, անոր ուժը համեմատականօրէն կը բազմապատկուի եւ զայն ձեռք բերել կը դժուարի:

Դրամի կեդրոնացումը, այդ կապիտալն է արդէն, որ կը կլանէ իրձէ փոքր ուժեր, կը թելադրէ օրէնքներ, կ'ստեղծէ «հայրենիք»ներ եւ հասարակարգը, ստիպելով ճարդութեան ապրիլ եւ զոհանալ ասով. որ կը լափէ ու կը պարարտանա յաւելեալ արժեքներով, շնորհելով զինք ապրեցնող ուժիկաւորին, ինքզինք իւզոտելու բաւարարող բաժին մը:

Կապիտալը՝ իր ընթացքին ստեղծած է ճորտութիւն, իր
 ~~~~~
 տովանէ, այլ կը թելադրէ «ինչպէս անպտուղ ծառը կը կտրուի եւ կ'այրուի, նոյնպէս ալ շահ չի տուող բանուորը պէտք է քաղցածութեան դատապարտուի:

La Religion du Capital

Փօլ Լաֆարքի սա խիստ աժան եւ շահեկան գրքոյկը, պէտք մըն է ամեն բանուորի համար ունենալ եւ կարդալ:

ցանկութեան եւ քնահաճոյքի սահմաններուն ճեջ աշխատելու պարտաւորումներ: Անոր հետ համահաւասար մեծցած և ծաւալած է թշուառութիւն և զրկանքը: Կապիտալ ինքն որպէս տեսանելի թուժ մը, ընկած ճարդկութեան ճեջ, բաժնած է զայն երկուքի — անաշխատ վայելող փոքրաթիւ դասակարգարիւն-քրախնք աշխատող բայց զրկուած պրօլետարիան, դասակարգ մը որ սչնչով կը նմանի հնազարեան կամ միջնադարեան սարուկներուն և ճորտներուն, յաղթողներէ բերուած, աշխարհի զանազան կողմերէն Դասակարգ մը, որ մնած է միեւնոյն հողաշերտին վրան, միեւնոյն ազգէն. իր ազգակից կապիտալիստի կողքին, անկէ շահագործուած, անկէ կախուած և «շահ չի բերելու պարագային» անկէ քաղցի-ճահուան դատապարտուած:

Պարժուազիան փրկիտփա-տնտեսագէտ, չէր կրնար անտեսել, որ իր ծայրայեղ և անյագ շահագործումը, օր մը խթան ըլլար պիտի ուժիկաւորին, զայն իր վիճակի ճանճման և դասակարգային գիտակցութեան մղելով, որով ան ստեղծեց իր թէօռիստներու օգնութեամբ, հայրենասիրական հիւլզ մը, իր կապիտալին հետ կապուած երկրին վրան առանձին և բացառիկ շեշտ մը դնելով:

Կապիտալը հայրենիք չունի, երբ ան զեռ շրջուն վիճակին ճեջ է, բայց երբ ան կը կապուի տեղի՛մ, հոնտեղ կը դառնա իր մարմին, ահա թէ ինչո՞ւ ան իր ամբողջ ուժով կ'աշխատէ, որ իր հայրենիքը ունենա բազմաթիւ հայրենասէրեր:

Ասոր համար դասակարգային իր դասատուներով, ան կրթեց և դեռ կը դաստիարակէ իր շրջանին մէջ ծնած բոլոր փոքրերը, անոր մէջ կոյր և չի բացատրուած երկկուրածութեան և յարգանքի զգացումներ դնելով հայրենիքին հանդէպ, զանոնք կապելով իր դասակարգի թիլիսմներով ու նախապաշարումներով: Դպրոցներէն դուրս ստեղծելով և սնուցելով հայրենասիրական հսկա զբաղանութիւն մը, որու դերն է ժողովուրդը պահել միշտ այն ուղիին մէջ, որ իր դասակարգային շահեր կը պահանջեն: Ասկէ գատ, ան ձգած է բաժին մը ժողովուրդի մէկ մասին (մէկուն փոքր պարտէզ մը, միւսին փայտաշէն տնակ մը, ուրիշին արօտավայր մը և այլն¹) որպէսզի կրնա զանոնք աւելի աճուր կապել այն հողաշերտին, որ միմիայն և բացարձակ արդիւնաբերող շրջան է դարձած ի հաշիւ իրեն:

Շատ հասկնալի ըլլա պիտի մեզ համար, թէ ինչո՞ւ այսքան կարեւոր է տիրող դասուն, իր կապուած հողաշերտի սրբացումը: Կապիտալը մեծ թէ փոքր, երբ հրապարակ կը

1) Ռուսիոյ Գօմմիւնիստական յեղափոխութենէն ահարեկ, պոլոժուա-դեմոկրատ կարգ մը երկիրներ կաշխատին կապիտալի կեդրոնացումը դանդաղեցնել: Ճշրանսայի բաղումէն թի անցեալ տարւա շարք մը կենամթերքներու թըրսմներու վերածման մերժումը, այդ վախէն ծագեցաւ: Բայց անօգուտ է, պատմութեան անիւը ոչ մէկ անհատ եւ դասակարգ կանգնեցնել չի կրնար: Աս փորձող ինք նախ կիցնա եւ կը շարդուի:

նետուի պէտք ունի ժամանակի որ կրնա արդիւնաբու դառնալ, անոր գոյութիւնը եթէ ոչ յարատեւ, գոնէ երկարատեւ պէտք է դառնա, որ ան կրնա ածիլ, մրցիլ եւ շահիլ: Այսպէս կապիտալը կը դառնա իր հաստատուած երկրի՝ անշարժ կառուածքը: Հետեւաբար կապիտալիստ կաշխատե ստեղծել առաջին իսկ օրէն, այնպիսի պայմաններ, որ իր ձեռնարկը անարգել կրնա ընդարձակուիլ: Ան պէտք է որ ապահովէ ներքնապէս թէ արտաքնապէս իր շահագործումները. ներքնապէս ապահովելու համար, սեփհականութիւն անձեռնմխելի սրբութիւն մ'է դարձուցած, ստեղծած է դասակարգային դրականութիւն եւ մաճուլ¹) իսկ արաքին բարարականութեան համար, հայրենասիրութիւն հասցուցած մինչեւ զինուած շովինիզմին (որ որչափ որ թւով մեծ ազգերուն նուաճողական ցանկութիւններ փոխն ի փոխ բաւարարած է բայց փոքրաթիւ ազգերուն համար, միշտ աղէտ մըն է եղած) որ հարկ պահանջուած պարագային, (հում նիւթեր, վառելիք, շուկաներ ձեռք ձգելու) կրնան «Հայրենիք» զսպանակին վրան կոխելով, տանեակ միլիոն ժողովուրդներ դէմ դէմի հանել, իրենց ցինիկ և եսական նպատակներ ֆօնձիւլաներու ետեւ թագցընելով:

Համարձակօրէն կրնանք հետեցնել որ, սեփհականա-

1) Ընթերցողները մոռցած չեն ըլլար որ, վերջերս կապիտալիստ շիւկօ Սթին, երբ Ձեխօսլաւաք գնաց, հոն գործարաններ դնելու, իսկոյն փութաց տեղական թերթերէն ամենատարածուածներ ձեռք ձգելու:

սիրական կարգերուն մէջ, հայրենիք կապիտալիստներու
եսեմարանն է:

Ինչ արագութեամբ որ ազգային շինծու գաղափարները
տարածուեցան և ճխուեցան անհատներու հոգիներուն մէջ,
յայտնաբերելով ներշնչիչ և մղիչ անդիմադրելի ուժ մը, նոյն
արագութեամբ վերջի կէս դարու ընթացքին, ճանաչանդ ընդ-
հանուր պատերազմէն վերջ, անոր իսկական էութիւնը հաս-
կըցուեցաւ և անկումը վրան հասաւ:

Արդէն իսկ պուրժուա թէօռիստներու, այս մասին արը-
ուած սահմանաւորումներ այնքան անհաստատ, խառն և դիւ-
րաթեք են, որ շինծու ըլլալնին հասկնալու համար, շատ ալ
երկար պէտք չըկա զանոնք բննելու և վերլուծելու: Օրինակ՝
ազգի՛՛մ պատկանելու յատկանիշը (nationalité): Ազգը նոր
ըմբռնուծով կըսեն անոնք, կը կազմուի այն անհատներէ, որ
կը հպատակին միեւնոյն օրէնքին և կը կազմեն մէկ պետու-
թեան տարրեր, ուրեմն հին «նշանները» — գոյն, արիւնակ-
ցութիւն, համարաւանութիւն, աւանդութիւններ չեն որոշիչ
դեր կատարող, այլ օրէնքին առջեւ անհատէ մը երդուած և
տրուած երաշխիքներ դէպի այն երկիրը. որուն քաղաքացին
դառնալու է: Պէտք է ըսել որ, այս թէօռին (սրդեգրուած
պուրժուա-լիպերալ պետութիւններէն աւելի ակներեւ կը դար-
ձընէ շահագործող դասու միտուծը: Եսօվ ան աւելի կը յա-
ջողի ստուարցնել իր բանակը, լայնցնել իր շրջան, շնորհելով
նորեկ «ազգակցին» կարգ մը չնչին քաղաքական իրաւունք-
ներ, փոխարէն սաանալով իր հայրենիքին (հայրենիքը՝ մենք

գիտենք արդէն, ան կապիտալիստներու շտեմարանն է) հա-
ւատարմօրէն ծառայելու խոստմնադիրը:

Տեղին չէ կրկնել, Գրչի-վարպետ Անաթօլ Փոանտի սա
պատգամը, ըսուած մեծ սպանդին առթիւ, ուր միլիոնաւոր
անմեղ մարդիկ, ճակատեցան և ընկան աշխարհի զանազան
մասերուն մէջ, կարծելով թէ կը զոհուին հայրենիքին հա-
մար, հայրենիք մը որ խնամոտ, կերակրող և ամենքին պէտք
է ըլլա (Այսպիսի երկիր մը ճիմլայն բօմճիւնիստական հա-
սարակարգը կրնա ապ) բայց որ այդպէս չէ պուրժուալիստի
ամբարտաւան և ետամոլ հասարակարգին մէջ "Մարդիկ կը
կարծեն մեռնիլ գաղափարի՛՛մ համար, մինչդեռ կը մեռնին
կապիտալիստներու (industriel) համար": Կրկնեցէք ամէն
տեղ սա ճշմարտութիւն, սիրելի բանուր ընթերցողներ:

Պատմութիւնը, շատ յտակ ցոյց կուտայ մարդկանց ան-
հատական շահագործուծէն հաւաքականին անցնիլը:

Ժողովուրդները կարծեր են ձեռք բերել ազատութիւն
ինքնանկախութեամբ, բայց պատմութիւնը — նորանոր երեւոյթ-
ներու և նմանութիւններու բազմապատկան յտակ բեմը — ցոյց
է տուած որ, նոյնանման հասարակարգը, ճնունդ կուտա միշտ
միօրինակ դեմքերու, դէպքերու ինչ շրջանի (հպտտակ թէ
ինքնավար) մէջ ալ որ գտնուի:

Հոն ուր օրէնքը կը բղխի սեփականութեան և աշխա-
տանքի ազատութեան 1) իրաւունքներէ, ուր կապիտալին
տրուած է գերակշիւ դեր մը, ստեղծագործ աշխատանքին

1) Հասկնալ՝ շահագործման տղատութիւն:

վրան, ազգային-ազատութիւնը, անհատի բարեկեցութեան և ազատութեան չի նպաստեր:

Հակահակ բացառայա սա երեւոյթներուն, ազգային նեղ շրջանի՛մ ճէջ, ճարդկային հոժ ճասաններու պարփակման և ճեկուսացման անխուսափելի վտանգաւոր հետեւանքներուն, Քոճճիւնխատական կուսակցութիւնը, ցուցցած է ոչ ճիւղն իր հաճակրութիւն ազգային անկախութեան ճգտող ժողովուրդներուն, այլ կարելի սահճաններուն ճէջ ներգործոն ազդեցութիւն ճ՛ունենալ աշխատած է: Մանաւանդ խիստ ճնշուած և ցրուած ժողովուրդներ (ինչպէս Հայեր, Հրէաներ և այլն) տարտըրնուած աշխարհի աճէն կողմ, զրկուած իրաւական և բարաքական իրաւունքներէ, նախանձելի վիճակ ճը ունենալէն վերջն անգամ, բարաքացիական կեանք ճ՛ունենալու ցանկութենէն, ինքզինքնին բարաքական գորճիք կը դարճնեն կապխտալիստ պետութիւններու ճեռքերուն, շատերն ալ խոջնդոտ կը հանդիսանան բանտարական և անտեսական շարճումներուն Դեղիւններու (briseur de grève) գորճ կատարելով, բագուկներու ճրցումէն ուճիկներու նաւորււ աուաջայներով և այլն: Այսպիսի գաղութներու բանտրներ ընկած ազգային կուսակցութիւններու զիրկը, հեռու են պահուած ճիջազգային բանտարական շարճումներէ: Եթէ ճներ ասոնց վրան աւելցնենք, ազգային ինքնալարութեան օգուտը, դասակարգային շերտտարճան տեսակէտով, բոճճիւնխատներու հաճար դասակարգային աշխատանքներէն անճիջապէս վերջ ժողովուրդներու ազատութիւն է որ կը հետեւի:

1003
11429

Ա Չ Ա Տ Ա

Շատարական ազատութեան կարելիին չափ լայն և անկախ սահճանն է:

Եթէ հասարակութեան ճը անհատի իրաւունքներ, կը կայանա ճիճիւղն խղճի և ճարքի անարգել արտայայտման ճէջ և զլացուած է իրեն անտեսական հաստատուն և սպահով վիճակ ճը, այս հասարակութիւն աւելի կաշկանդ է, քան ուրիշ ճը որ վերջինն ալ ունի:

Մարդ անհատի շահերը նկատի ունենալովն է, որ կը ստեղճուի ընդհանուրի շահը:

Ինչ չափով կապահովուի անհատի տարրական ազատութիւն, ազգային պետութեան ճէջ: Ընդհանուր և ճիւղափ հետեւութիւն ճենք գոներ աճէն տեղ. տեղ ճը կ՛ապահովուի որոշ չափով և կարգ ճը պարագաներուն նոջնիտի կը վնասի: Այսպէս՝ եթէ ենթարկուած անհատ ճը, իրեն ճարութիւն դարճած աւանդութիւն-սովորութիւններէն, լեղուէն և խղճի ազատութենէն զրկուած է, հաճնճատական կորուստի՛մ ենթարկուած կ՛ըլա ան՝ սեպենք—3 (նուաղ երեք), բայց երբ ան ազգային անկախութեան ճէջ կ՛ապահովէ վերոյիշեալ բարբ ցանկութիւնները, երբեք + 3 շահած չըլար. որովհետեւ ազգային պետութիւն ճը, բարոյական այդ անկախութեան հանուէա և ուսանողրէ այնպիսի պարտականութիւններ, որճէ ազատ էր օտար հսկողութեան պարագային և որովհետեւ սեփհականատիրական իրաւունքներուն վրան հիմնուած էտեսերուն ճէջ հար-1 և պետութիւն, երբեք ճեն կրնար ներ-

կայացուելի առաջին՝ որպէս տուն ծիանուն աղզին և երկրորդը որպէս արտայայտութիւն հաւաքականութեան, տրուած պարտականութիւնները ընկերային անհրաժեշտ փոխադարձ օգնութեան չեն ծառայեր, այլ միմիայն տիրող շահագործող դասուն:

Պետութիւն բարոյական անձ ճըն է կը ներշնչեն պուրժուա դասու բրօքէսէօնները, լաւ ընդունինք, բայց թափանձենք քիչ ճը խոր և պիտի գտնենք այդ "անձ"ի բարոյականը, որ ինքն կապիտալն է և այդ կապիտալներու գուծարը, որ կը համարուի ազգային հարստութիւն չի պատկանիր աղզին, այլ քանի՛մ անհատներու: Շատ նուրբ և վարպետ է պուրժուազիայի այս՝ դարձուածքը. կապիտալը սեփհական հիմքերուն վրան հաստատած է թէեւ, բայց անոր գաղափարը համայնացուցած է. սապէս՝ "պողպատի թագաւոր" կոչուած Կէրրի հանքեր և գործարաններ, անոնց կապիտալ և շահը անձեռնմխելի սեփհականութիւն է Կէրրի, բայց ասոնց ամբողջութիւն—հանք, գործարան, կապիտալ և շահը կը համարուին ազգային հարստութիւն ճը, որուն համար Կէրրի ազգային պետութեան (Ամերիկայի Միաց. Նահ.) պատկանող իւրաքանչիւր անհատը սկսած իր գործարաններուն ճէջ շահագործող ընչազուրկէն մինչեւ անոր ճրցակից գործարանին երկրաչափը պարտաւոր են զայն պաշտպանել և պահել անձեռնմխելի:

Հակառակ այս եսական դասակարգային ճէթոտին, որ ճարտարարուեստ (industrie) չարիք մ'է դարձուցած արտադրող ճեծաթիւ դասուն, գիտակից բանւորին համար գաղտ-

նիք ճը չէ այլեւս, որ անոր չափուած և ապահովուած յառաջդիմութեան, անհատի ազատագրման և բարեկեցութեան միակ միջոցն է:

Ազգային շրջանին ճէջ կաղձակերպած մրցող, դաւադրող և ճածկամիտ ճարտարուեստը անհատի՛մ բարեկեցութեան վրան ոչնչով կ'աղդէ, ան սեփհականութիւնն է քանի՛մ անհատներու, ի վնաս ընդհանուրին, ահա թէ ինչո՞ւ հայրենիքի եւ իր բնիկի, պետութեան եւ իր ժողովուրդին փոխարարութիւններ միշտ կասկածոտ են:

Մինչ աւատական եւ պուրժուա երկիրներուն ճէջ, հայրենիքին ճառայել կը նշանակէ զոհուել կապիտալիստներուն, քոճմիւնխտական հասարակարգին ճէջ, ուր կալուածազրկուճ կը կատարուի օգուտ աշխատանքին. երկրին համար աշխատիլ, պիտի նշանակէ համայնքին իր մասնաբաժին բերել եւ ստանալ: Առաջին ձեւին ճէջ—կալուածազրկուճ յօգուտ կապիտալին, հոճ մասսաներն են որ կը գահավիճին դէպի թըշուառութիւն, երկրորդին ճէջ՝ փոքրաթիւ եւ անգորճ կապիտալիստն է որ աշխատանքի կը կանչուի, ընկաճ մասսաներու համահաւասար բարձրացուճով:

Հակառակ այն հսկա ճիգերուն, որ պուրժուազիան կ'աշխատէ անտեսել տալ, հերքել դասակարգերու գոյութիւն, ինքն է դարձեալ որ բացարձակօրէն կը մատնանշէ (տնտեսական դէպքեր եւ շահեր հակառակ իր ճածկամիտ ցանկութեան բացէ ի բաց հոն կը մղեն) կը շերտաւորէ, նոյնիսկ ազգային անկախութեան պայքարներու ընթացքին Աճէն դասակարգ:

ճանաւանդ արխատկրատիան եւ պուժուազիան, կը ծառնակցին ազգային ազատութեան աշխատանքներուն, երբ խնամակալ կամ նուաճող պետութիւն ձերժած է, իր հարազատ պուժուազիային համահաւասար դեր տալ, սահմանափակելով անոնց անտեսական ազատ գորգացումը եւ երբ համագումին որ ազգային շրջանին ձէջ, իրենց ցասակարգային բարօրութիւն կ'ապահովուի: Իտալիոյ ազգային յեղափոխութիւն շատ արիւղի օրինակն է ասոր: Իտալական արխատկրատիան, Մացցինի հանրապետական շարժման չօգնելով, հրապարակելու աջն ատեն երբ ատաւ որ Աւստրիոյ ձեռքէն ազատուած Իտալիոյ ձէջ, իր գասակարգային արիւղափոխութիւն ապահովուած է: Իրականապէս ազգային շահ ձը գոյութիւն չէ ունեցած, ամէն ատեն գասակարգերն են որ աշխատած են իրենց գերիշխանութեամբ օգտուի: Իրլանտիոյ ազգային կռիւը, որ գեռ վերջացած համարել չի կ'արելի, աւելի թարմ և արիւղի է: Անոր արխատկրատիան և պուժուազիան ևս հաճակերպած չեն անկախ Իրլանտիոյ, որով անգլիական կառավարութիւն, հակուակ կրօնական պարտուակով կատարուած տեղահանութիւններէ, կարուածազրկումներէ և ջարդերէ, իրլանտական ժողովուրդին վրան, արխատկրատիայի աւանդական իրաւունքներուն ձեռնաձուլ չըլլալէ գատ, անոր անրոնաբարելի և ճշգրիտ լրացումը, իր սեփհական գորքերով ապահովեց: Իսկ Վիսիտային Իրլանտիոյ բողոքական պուժուազիան, որ անգլիական համահաւասար իրաւունքներ կը վայելէ ազգային թէ ձէջացային հրապարակին վրան և լուսնի

թէ Անգլիայէն բաժնուած Իրլանտա՛ճ, չունենալով աւելարական լսյն պայճաններ (Նաւեր, Ծովեր, շուկաներ) իր աւելուար պիտի սահմանափակէ, հակադրած է հարուային Իրլանտիոյ անկախութեան ձգտումներուն, բացէ ի բաց օգնած ըլլալով անգլիական ճիլիտարիզմին իր երկրին դէմ:

Պուժուազիան որ ազգային զգացումները ձխող և սրբացնելու տալն է ճաստաներուն ձէջ, իր խկութեան ձէջ կօճօպօլլա է: Զոն ուր ան կը գտնէ laissez faire laissez passerի իրաւունքը, հոն իր սրբազան հայրենիք կը գտնուէ: Հետեւաբար տեղի չըլլա գարձանալու երբ Հնդկաստանի ձէջ շահեր ունեցող անգլիացի գործարանատէր ձը, հայրենանուէր ձիւննայն զոհաբերութիւններու կը դրդէ իրենց հայրենիքին համար հնդկի բանւորն և գիւղացին, ինչ չափով անգլիացի կապիտալիստը անգլիացի բանւորներու և գիւղացիներուն ձէջ:

Աճէն գասակարգ ունեցեր է ազրող և սարսափիչ Ուժ ձը, իր արիւղափոխութիւն տարածելու և ապահովելու համար: Ունեցեր է իր կապիտալ անտեսական աշխարհին ձէջ աւելի գերակշիւս դիրք ձը գրաւելուն համար: Այսպէս՝

Քուրճեր և կղերը ունէին և ունին իրենց աստուածները որ ամէն ինչ անոնց պատկանելուն գաղափարը արձատացնելով, ձարդիլ բնական և պարտական կը համարեն ինքցինքնին, իրենց աշխատանքի լաւագոյն ձատը կղերի ձեռքը լեցընելու: Ուրեմն հոս կղերի կապիտալը—աստուածն է:

Աւատականութեան ձէջ, արխատկրատիան ընտրելի ժառանգական "անժխտելի" իրաւունքներու նախապաշարուճ-

ներովն է, որ կրնա իր գոյութիւն շարունակել, նոյնիսկ այն տեղեր, ուր ան անընդունակ է դասակարգային տիրապետութիւն ապահովող պահանջուած ուժ ձը ներկայացնել: Ուրեմն արիստոկրատիայի կապիտալը աւանդականութիւնն է:

Իսկ պուռժուազիան, իր տիրապետութեան սկզբնաւորութեան մէջ գործօն, գիտակ իր շահին, « գիտականօրէն » խաբող, ձգեց ժողովուրդներու վրան երկու անտես, բայց ս-ճուր շղթաներ զայն կապեց իր բժաշահաճոյքին և սարկացոյց իր կապիտալով, իր հայրենիքով:

Տնտեսապէս զարգացած երկիրներուն մէջ, ուր դասակարգային գիտակցութիւն ճանչցնել է տուած իրական շահագործողը, ազգային անկախութեան շարժումները խորթ են կազմակերպուած բանւորներուն, ինչպէս Իրլանտիոյ trade-union որ իր չէզոքութիւն պահեց Անգլիոյ դէմ մղած կռիւներու ընթացքին և Աւստրիո ու Գերմանիո գիտակից բանւորներու անտարբերութիւն, իրենց պուռժուազիայի շովէն պրօպականաներուն:

Իսկ նուաճուած այն երկիրներ, որոնց մերժուած է անձնատարրական իրաւունքներ, անտեսապէս բխչ առաջացած ըլլալով, գոյութիւն չունի թէեւ այն խոր շերտաւորում և կը յաջողին համադասակարգային միութիւն ձը ստեղծել իրենց ինքնանկախութեան գործունէութեան շրջանին և ինքնավարութեան առաջին օրերուն, ամէն անհատ այս ու այն չափով կրնա անկէ օգտուիլ, բայց երբ առեւտրականներ, հողատէրեր խճրուած ներքին և օտար դրամական միութիւններով կը

մեծնան, կեղրոնացման անխուսափելի օրէնքը երկրէն ներս կը սողոսկի, իրերու և ճանր սեփհականութիւններու հաւասարակշռութիւն կը կորսուի, ժողովրդեան հոժ բաղձութիւն, բաղցի. զրկանքի և թշուառութեան մէջ կը դառնա ընչազուրկ և այս ընչազուրկը, երեկա փոքր հողատէր, խանութպան, համեստ մտաւորական է որ այնքան ուժ է սպառած ազգային ազատագրութեան եւ որ անգիտակցաբար ծնունդ է տուած իր ներկա ազգակից թշնամիին, այնքան վտանգաւոր որքան առաջին, այնքան օտար որքան նախորդը. ան կսկսի հասկնալ որ ազատագրական համարուած այդ կռիւր իր չէր, որ ինք կազմակերպուելով դասակարգօրէն, պալքարիլ է սկսելու դասակարգօրէն ձեռք բերելու դասակարգային ազատութիւն:

Մարդու ճաացիութիւն (intelligence) որ զինք կը դասէ աւելի վեր միւս բոլոր կենդանիներէն, կրնա հետեւիլ պատմական դէպքերուն, իրերուն զանազանել, հետեւցնել և հանել փորձառութիւններ իր ապագա գործունէութիւն կարելիին չափ անսխալ դարձնելու: Արեւելքի եւ Աֆրիկայի աշխատաւորներ, ուսումնասիրելով Եւրոպայի եւ Ամերիկայի իրենց ընկերներու սօցեալական եւ անտեսական շարժումներ, իւրացընելով անոնց փորձառութիւններ, կրնան կանխել թէ ճարտարուեստի այս սխալ եւ վնասաբեր սխտեմը եւ թէ թողուլ միմիայն պուռժուազիային իր կապիտալի ազատութեան հոգն ու աշխատանքը Գիտակից պրօլետարը կաթիլ ձը արիւն չը պէտք է տա այն շարժումներուն համար, որ դասակարգային ազատութիւն չընդգրկեր ամբողջովին:

Քօճմիւնիդը խոր թափանցելով անհատներու ձգտման եւ հոգեբանութեան, ըմբռնելով պատմութեան անտեսական ոգին եւ ծարդ-անհատի փոխարարութիւն անոր հետ, հաւատացած ըլլալով անհատի ինքնուրոյն եւ հզօր դիրքն ընկերային ազատ բարեկեցութեան մէջ, որ կը բղխէ անհատի անտեսական ուժի խնայելի եւ բաւարար աշխատանքէն. ան իր ամբողջ ճիշդ կեդրոնացուցած է դասակարգային ազատութեան շուրջ. ջնջելու համար անհատի պարտադրութիւն անհատէն, ազատելու աշխատանքը մեքենական ուժի եւ կապիտալի ստրկութենէն, բարձրացնել բոլոր շահագործուող եւ ընկած հոծ ձառանքեր եւ կապել ազգերը-ազգային լոյն ինքնիշխանութիւն ստրկութիւնէն վերջ թէկուզ ամենափոքր ժողովուրդներուն—միջազգային փոխադարձ օգնութեամբ միայարթ եւ արագ դարձնելու համար անտեսական եւ ընկերային յաւաքը իմութիւնը:

Դասակարգային շրջանէն դուրս ծրուած բոլոր կռիւներ ազարդիւն են եւ խորթ ազատութեան, պայքարը չի վերջանար, արիւնը չի դադրել հոսելէ, մինչեւ անհաւաք չապահովէ իր ազատութիւն, առաւելագոյն բարեկեցութեան փոխադարձ պարտադրութիւններու ազատ ընկերակցութեան մէջ:

Ճնշուած ժողովուրդներու բացարձակ անկախութիւնը ապահովուած կ'ըլլա միմիայն պրօլետար դասակարգի յաղթանակէն:

12